

СЕКЦІЯ 7 АДМІНІСТРАТИВНЕ ПРАВО І ПРОЦЕС; ФІНАНСОВЕ ПРАВО; ІНФОРМАЦІЙНЕ ПРАВО

УДК 336.22

«ПОДАТКОВИЙ РАЙ» ДЛЯ БІЗНЕСУ ЧИ ПРОБЛЕМА ПОДАТКІВЦЯ?

Бердникова Л.В., к. ю. н.,
старший слідчий слідчого управління фінансових розслідувань
Міжрегіональне головне управління ДФС –
Центрального офісу з обслуговування великих платників

У статті розглядаються основні питання щодо визначення офшорних зон та офшорних компаній. Надається їх загальна характеристика, а також розглядаються основні переваги й недоліки. Автор акцентує увагу на основних схемах ухилення від оподаткування за допомогою використання офшорних компаній.

Ключові слова: офшор, офшорна зона, офшорна компанія, податок на прибуток.

В статье рассматриваются основные вопросы по определению офшорных зон и офшорных компаний. Предоставляется их общая характеристика, а также рассматриваются основные преимущества и недостатки. Автор акцентирует внимание на основных схемах уклонения от налогообложения посредством использования офшорных компаний.

Ключевые слова: офшор, офшорная зона, офшорная компания, налог на прибыль.

Berdnykova L.V. "TAX HAVEN" FOR BUSINESS OR PROBLEM TAX?

The article examines the main issues to identify offshore areas and offshore companies. Provided their general characteristics and examines the main moving forward and disadvantages. The author focuses on the basic schemes of tax evasion through the use of offshore companies.

Key words: offshore, offshore zone, offshore company, income tax.

Актуальність цієї теми визначається поширеністю використання платниками податків схем ухилення від сплати податку на прибуток із використанням офшорних підприємств та необхідністю розроблення ефективних методів щодо протидії їм.

Виникнення офшорних зон пов'язується з тим, що після розпаду колоніальних систем деякі країни опинились у ситуації, коли основні фактори виробництва або практично відсутні, або є значно обмеженими. Саме вони почали розвивати новий фактор виробництва – «умови для ведення бізнесу», що, як показує світова практика, принесло блискучі результати. Сьогодні офшорний бізнес перетворився на самостійну сферу економіки [1].

Проблематикою офшорних територій займалися як вітчизняні науковці (П. Бечко, Ю. Волкова, О. Бозуленко, Д. Бірковський, Т. Рева та інші), так і зарубіжні вчені (Дж. Боро, К. Доггарт, Дж. Пеппер, Д. Мітчелл, Р. Стенлі та інші).

Останнім часом українська економіка постійно потерпає від того, що кошти з держави стрімкими потоками витікають до офшорних зон.

Свого часу Інститут трансформації суспільства під час круглого столу «Вивіз капіталу з України: світова тенденція чи кримінальний злочин?» оприлюднив таку інформацію: за роки незалежності з України вивезено від 20 до 40 млрд дол. І це при тому, що прямі іноземні інвестиції в нашу економіку ледь перевищують 4 млрд дол.

Офшорні зони досить часто називають податковими гаванями. Зрозуміло, що це

збіг обставин і гра слів, однак більшість таких територій або розташовуються на теплих островах у районі екватора, або омиваються хвилями не менш лагідних морів субтропіків. Та й з англійської офшор (offshore) дослівно перекладається як «поза берегом», «поза кордонами» [2].

Уперше термін «offshore» з'явився в американській пресі наприкінці 50-х рр. ХХ ст. Ішлося про фінансову структуру, яка звільнилась від оподаткування через розміщення свого офісу поза межами США [3].

Пізніше провідний французький юрист Е. Шамбост запропонував таке тлумачення: у податковому контексті офшорною є структура, яка, проводячи діяльність у якій-небудь країні, не перебуває під податковим контролем цієї країни. Переважно щоб уникнути місцевих податків (чи місцевої регламентації), офшорні структури не повинні здійснювати місцеву діяльність (on shore) чи діяльність із резидентами країни (реєстрації). Прийнято говорити про офшорні компанії (off shore companies), офшорні банки (off shore banks), офшорні страхові компанії (off shore insurance companies) тощо.

Поняття «офшор» досить часто поєднується з поняттям «відмивання» грошей і криміналу та означає лише фінансовий механізм, за допомогою якого легально здійснюються фінансові операції з метою продуктивного податкового планування. Цей інструмент використовується і в законодавстві, і на практиці в галузі податків, міжнародних угод та фінансових схем.

Уперше українські бізнесмени отримали можливість відкривати офшорні компанії в 1991 р. У квітні 1991 р. швейцарська компанія «Riggs Walmet Group» оголосила про те, що виходить на український ринок із пропозицією про організацію компаній. Пропонувались не лише допомога в створенні безподаткових компаній, а й підтримка їх діяльності: внесення щорічних внесків до бюджету країни базування, забезпечення секретарських послуг з обробки нерегулярної пошти, організація щорічних зборів акціонерів, складення балансів тощо У міжнародному аспекті вартість послуг була досить високою: 4 800 дол. за реєстрацію та 1 100 дол. щорічно за підтримку. За минулий період у результаті зростання пропозиції подібних послуг і зростання конкуренції ціна офшору впала до 500 дол. [4].

Першою територією, яка набула популярності серед українських бізнесменів, був острів Кіпр. Однак із часом ситуація змінилась, передові місця для реєстрації компаній з офшорною юрисдикцією посіли інші країни: спочатку Швейцарія, пізніше – Австрія та Литва.

Головна мета реєстрації компаній з офшорною юрисдикцією полягає в спрощенні ведення бізнесу та процедур оформлення товарів. Компанії, зареєстровані як офшорні, стикаються з проблемою відносин із податковими органами країн. Особливо після 2008 р. більш ретельну увагу приділяли операціям із компаніями з офшорною юрисдикцією. За словами експертів, переліку всіх офшорних зон не існує. Тобто кожна держава сама для себе визначає, яка зона для неї є офшорною, або «безподатковою зоною» [5].

Якщо розглядати більш детально, варто почати з того, що існують два різновиди офшорних зон. Перший вид характеризується звільненням від податків усіх доходів, які мають іноземне походження, тобто податок із доходу, отриманого з іноземних джерел, відсутній; цей вид іноді називають «податкова гавань». Другий різновид зветься «фінансовим центром»; у такій офшорній зоні створюється сприятливий податковий клімат, що дає можливість успішно вести інвестиційну діяльність.

Подібна класифікація офшорів обумовлюється певними принципами, а саме частковим або повним звільненням від певних видів податку (відсутність прибуткового, корпоративного податку, податку на майно, приріст капіталу, продаж, спадкування). Для того щоб захистити національний бізнес у регіонах, офшорним компаніям не дозволяється займатись будь-якою підприємницькою діяльністю на території країни юрисдикції. Тому основний дохід офшорні зони отримують за рахунок зборів, податкових надходжень, витрат на утримання офшорних компаній у зоні постійного представництва. Сьогодні у світі налічується декілька десятків держав, у яких існують податкові пільги для офшорних компаній. Ці переваги офшорів змушують багатьох, хто хоче зберегти дохід і законним способом знизити тягар податків, переводити свій бізнес в офшори.

Список офшорних зон можна умовно поділити на два види:

1) *держави, у яких немає податків і не потрібно звітуватись* (наприклад, Британські Віргінські острови, Сейшельські острови, Беліз, Федерація Сент Кітс і Невіс). Це найбільш відомі офшори. Ці держави мають невисокий рівень економіки, проте в політичному плані вони дуже стабільні. У них для офшорних компаній зберігається високий ступінь конфіденційності, відсутній контроль із боку місцевої влади;

2) *зона офшору з підвищеною респектабельністю* (наприклад, Шотландія (партнерство LP), Гонконг, Великобританія (LLP), Острів Мен). У цих юрисдикціях офшорним компаніям необхідно надавати фінансову звітність, при цьому вони отримують значні податкові пільги. Урядові й державні органи тут ведуть жорсткий контроль над компаніями-офшорами. При цьому в таких країнах набагато вищий престиж компаній. Це країни, які не належать до стандартних офшорних зон, проте надають нерезидентам низку податкових переваг і пільг. Найяскравішим прикладом у цій групі є Кіпр [6].

Чітко зрозуміло, що офшор – це абсолютно законний інструмент для більш вигідного ведення бізнесу. І кожна компанія пропонує досить вигідні напрями співпраці. Одні країни дозволяють вдало оптимізувати податки (наприклад, Беліз або Домініка), інші гарантують інші пільги (наприклад, відкривши офшор, Великобританія надає деякі плюси, у тому числі авторитет компанії на міжнародному ринку).

Сьогодні не проблема не лише зареєструвати з нуля, а й купити компанію в одній з офшорних зон (на Кіпрі, у Гонконзі, Латвії, Сейшелах та інших країнах). Можливості залежать від країни реєстрації фірми. У класичних юрисдикціях нерезидентні фірми звільняються від сплати податків, в інших країнах пропонується зниження податкового тягара шляхом складення індивідуальної схеми роботи.

Також існують гарантії анонімності для реального бенефіціара, можливий легальний найм номінальних керівників (використання номінального сервісу), можливість налагодити успішну діяльність у багатьох сферах. Крім торгових схем, існують інші, не менш прибуткові. Наприклад, можна відкрити інтернет-казино, працювати у сфері туризму, інвестування тощо, щоправда, у деяких випадках необхідно отримати ліцензію. Відбувається захист коштів, є можливість убезпечити заощадження, відкривши рахунок у перевіреному часом закордонному банку, вкласти кошти в закордонну нерухомість тощо. У більшості юрисдикцій не передбачається валютний контроль, що також є суттєвим бонусом. Існують плюси й для власника компанії: він може отримати вид на проживання в одній із європейських країн, а потім претендувати на отримання громадянства Європейського Союзу з усіма супутніми пільгами [7].

До характерних рис офшорних зон належить відсутність обмежень на обмін валюти та операції з валютою. Майже скрізь у них не здійснюється контроль над переказом валютних коштів за умови, якщо джерело їх походження перебуває за межами офшорного

центру. Якщо ж і залишаються які-небудь обмеження в цьому аспекті, то клієнти наповняють переважно на тому, щоб було забезпечено вільний переказ коштів та щоб ці кошти не затримувались на рахунках інших банків, крім офшорних. Звичайно, таке прагнення клієнтів також пов'язане з ризиком, оскільки повної безпеки внесків немає ніде. Однак поєднати водночас несплату податків і повну відсутність ризику втрати внеску принципово неможливо.

Названі ознаки офшорних центрів не можуть бути реалізовані без такої важливої їх властивості, як наявність у центрах сучасних засобів зв'язку та їх надійне функціонування. Це потребує високого рівня розвитку інфраструктури. Привабливість офшорного центру багато в чому залежить від рівня та якості послуг зв'язку. Як правило, усі такі центри обладнані ефективними засобами телекомунікації, що забезпечують блискавичний зв'язок, так необхідний для фінансових операцій. Наприклад, Кайманові острови за допомогою супутникового зв'язку забезпечують сучасне автоматичне з'єднання зі Сполученими Штатами Америки, Канадою й Великою Британією.

Подібний високий рівень послуг зобов'язані надавати в офшорних зонах також засоби транспорту. Козирною картою офшорних центрів є авіасполучення, яке забезпечує швидкі й зручні особисті контакти для учасників фінансових угод. Кайманові острови пропонують клієнтам два щоденні рейси на Флориду. Численні чартерні рейси, здійснювані із США, забезпечують перевезення великих грошових сум в офшорні банки на Карибських островах. Аналогічне становище з транспортом і телекомунікаціями в офшорних центрах Панами й Гонконгу. Натомість у тих офшорних зонах, де транспортні послуги є ненадійними та перебувають у скрутному становищі (Науру, Ангілья), залучити численну клієнтуру, незважаючи на пропонувані пільги, не вдається [8].

Проте поряд із великою кількістю переваг співпраці з офшорними зонами та привабливими перспективами офшорні зони мають також свої недоліки, які досить гостро позначаються на економіці країни.

Негативними аспектами діяльності офшорних зон є такі явища:

- недобросовісна податкова конкуренція та, відповідно, уникнення від сплати податків;
- нестабільність економіки у зв'язку з перспективою акумуляції в офшорних зонах великих обсягів капіталу;
- відтік капіталу;
- зростання тінізації економіки;
- зростання безробіття в країнах-донорах.

Міжнародній практиці відомі комбіновані схеми зв'язків, що формуються з багатьох фірм, розташованих у різних офшорних зонах. Нині розповсюджені схеми за участю 10–15 компаній-контрагентів [9].

Розвиток співробітництва з офшорними зонами для України відіграє значну роль, з кожним роком зростають обсяги офшорних операцій. Наші підприємці та олігархічна верхівка прекрасно розуміють усі наведені

позитивні моменти, які надаються учасникам таких відносин. Саме тому особливе значення для України має співпраця з Кіпром як найближчою офшорною зоною. І така кількість операцій із капіталом займає досить велику нішу експортно-імпортних операцій України.

Непрямий негативний вплив офшорної юрисдикції на економіку України виявляється в наслідках прямого негативного її впливу.

На сьогодні Україна посідає 16 місце у світі за масштабами тіньових операцій із капіталом. Причиною такої проблеми є низька якість атмосфери для ведення бізнесу. Незначна можливість економіки продуктивно притягувати капіталовкладення, зневіра у владі, нестійкий макроекономічний стан, низький розвиток фінансового ринку зумовлюють незручні умови для притягнення капіталовкладень. У результаті інвестори розташовують свої кошти в більш сприятливій бізнес-атмосфері. Становище в Україні підтверджує, що виникла потреба в пошуку організаційно-правового механізму протидії відмиванню коштів, отриманих кримінальним шляхом.

Однією з найпоширеніших схем ухилення від оподаткування є використання офшорних компаній із метою ухилення від нарахування й сплати податку на прибуток підприємств. Так, підприємці з метою виведення звільнених від оподаткування коштів за межі України застосовують схеми, за якими здійснюється перевід коштів на рахунки створених «власних» офшорних компаній, що дає змогу в подальшому залучити власні капітали під виглядом іноземних інвестицій.

Представники тіньового бізнесу з метою ухилення від оподаткування, «відмивання», легалізації коштів, здобутих злочинним шляхом, упродовж багатьох років здійснюють перевід коштів за кордон для їх приховування від правоохоронних органів. Для цього вони використовують мережу підприємств – «офшорних» і «коралових» компаній, які реєструють в інших державах.

Незаконно вивезені або переведені через офшорні чи коралові компанії капітали, отримані незаконним шляхом, проходять через фінансові й банківські установи невеликих країн із пільговим податковим режимом, а потім їх вкладають у фінансові установи країн із розвиненими податковими системами, проте так, щоб не можна було встановити їх реального власника.

Таким чином, схеми використання офшорних компаній у подальшому залишатимуться найбільш привабливими для вітчизняних підприємств, що пояснюється не лише можливостями ухилення від сплати податків, а й відпрацьованими механізмами виведення коштів за межі України [10].

Офшорні зони використовуються підприємцями в цілях податкового планування, тобто для легального зменшення податкових платежів, а також для захисту капіталу від експропріації в політично нестабільних країнах. Проте досить часто вони стають інструментом для різноманітних зловживань і створюють умови для скоєння фінансових злочинів, «відмивання» незаконних доходів.

Підводячи підсумки, варто зауважити, що на цьому етапі представникам влади необхідно зосередити увагу на стабілізації політичної обстановки в країні, розробити програми розвитку економіки держави, які будуть приваблювати й гарантувати стабільність іноземним інвесторам, а також підтримувати вітчизняних товаровиробників і представників бізнесу. Для цього необхідно внести зміни до нормативно-правових актів. На сьогодні досі чітко не розроблено та не закріплено в жодному нормативному документі законні методи податкової оптимізації. Усі ці заходи мають забезпечити зниження витікання грошових потоків із країни та допомогти в розвитку економіки держави.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Створення та функціонування офшорних зон та офшорних юрисдикцій [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://pidruchniki.com/1127072753900/ekonomika/stvorennya_funktsionuvannya_ofshornih_ofshornih_yurisdiktsiy.

2. Поняття та особливості офшорних зон [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://studopedia.su/18_130784_ponyatya-ta-osoblivosti-ofshornih-zon.html.

3. Шамбост Э. Энциклопедия офшорных зон / Э. Шамбост. – пер. с фр. – М., 2000. – 586 с.

4. Офшорна зона [Електронний ресурс]. – Режим доступу : https://uk.wikipedia.org/wiki/Офшорна_зона.

5. Офшорная экономика — основа великой политики [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://glasweb.com/offshornaya-ekonomika-osnova-velikoy-politiki/>.

6. Офшорные компании – «ключ» к успеху и финансовой независимости [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://isg-consult.com/company-registration/how-to-start>.

7. Возможности офшорной компании [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://golospravdy.com/vozmozhnosti-offshornoj-kompanii/>.

8. Офшорні зони в системі світових фінансових центрів [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://pidruchniki.com/13000327/ekonomika/ofshorni_zoni_sistemi_svitovih_finansovih_tsentriv.

9. Використання офшорних юрисдикцій при здійсненні сумнівних фінансових операцій [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://ua.textreferat.com/referat-6236-1.html>.

10. Правові проблеми фіктивного підприємництва та його різновиди [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ukrreferat.com/index.php?referat=53366&pg=6>.